

О СУДБИНИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У НОВИЈОЈ ИСТОРИЈИ

Митра Рељић, *Идентитет и историја српског језика на Косову и Метохији*, Матица српска, Нови Сад 2022

Монографија под називом *Идентитет и историја српског језика на Косову и Метохији* ауторке Митре Рељић, објављена у новембру 2022. године у издању Матице српске, представља одлично осмишљену и конципирану научну студију о судбини српског језика и његових говорника на територији Косова и Метохије у новијим друштвеноисторијским околностима, које је ауторка и сама искусила и била њихов непосредни сведок и посматрач (што је и данас). Припадајући плејади изузетних стваралаца који су својим импозантним научноистраживачким опусом већ увелико задужили и косовскометохијски простор и (најмање) науку о језику, ауторка Митра Рељић је и овом књигом показала са колико пажње, знања, ентузијазма и енергије приступа писању својих дела, ослањајући се притом не само на обимну литературу и изворе већ и на сопствене – а у косовскометохијским околностима неретко и врло опасне – теренске опсервације.

Књига *Идентитет и историја српског језика на Косову и Метохији* представља, у основи, компилацију ауторкиних научних чланака објављених у периоду 2000–2021. године у различитим часописима и зборницима радова, чији се попис, заједно са релевантним библиографским подацима, даје у одељку *Библиографија* према хронолошком редоследу њиховог објављивања. У књизи је, тачније, на одговарајућим местима уткано тридесетак научних чланака које је ауторка за ову прилику у мањој или већој мери прерадила и допунила, делом или у целости, претежно се ослањајући на литературу новијег датума, или су јој пак поједини чланци послужили и „само” као полазиште за писање нове, опширније студије. Овакав поступак, уз разуђеност тематике укључених научних чланака, разлог су и знатног броја (преко четресто) коришћених рефе-

ренци пописаних у одељку *Циџирана лиџераџура*, међу којима преовлађују оне на српском и руском језику, а ту и тамо заступљене су и референце на енглеском, бугарском, македонском и чешком.

Монографија броји 371 страну, а њену структуру, осим већ поменутих *Библиографије* (стр. 335–337) и *Циџиране лиџераџуре* (стр. 337–359) и потом краћег *Предговора* (стр. 5–6), закључног осврта на српском (стр. 319–323), енглеском (стр. 325–329) и руском језику (стр. 330–334), *Ретисџра џојмова* (стр. 361–367), те *Садржаја* (стр. 369–371), чини и осам поглавља неједнаког обима (стр. 7–317), тј. поглавља са неједнаким бројем научних чланака (као њихових одељака), који су, иначе, у дата поглавља разврстани или према предмету анализе или према друштвеним околностима које су их иницирале. Тако је, рецимо, како у *Предговору* напомиње и сама ауторка, „први део [...] представљен само уводном студијом [...], док најобимнији – други део обухвата шест наслова различитих тематских области” (стр. 5). Суштину проблематике којом се свако поглавље бави откривају већ и сами њихови (изузетно пажљиво и прецизно формулисани) наслови: 1) *Иницијални узроци еџисџенцијалне несџурносџи и расџакања срџској језика на Косову и Меџохији* (стр. 7–33); 2) *Срџски језик у сусреџу са безвлаџћем заџадној џроќиџџораџа на крају ХХ и џочџком ХХИ века* (стр. 35–96); 3) *Еџноними и линџвоними у џроќесу расџакања срџској језика и срџској националној иџенџиџеџа* (стр. 97–156); 4) *О џореклу и еџнонимима Албанаџа* (стр. 157–167); 5) *О језичкој џолиџиџи и језичком џланирању* (стр. 169–203); 6) *Поџирање срџској џроќџорној иџенџиџеџа* (стр. 205–235); 7) *О комуникаџивном џонаџању и језичким сџавовима* (стр. 237–260); 8) „*Ни џамо ни овамо*”: *срџски језик у врџлоџу џосџмоџернизма* (стр. 261–317).

Иџенџиџеџа и иџиџриџеџа срџској језика на Косову и Меџохији започиње уводном студијом о дуготрајним историјским процесима који су узроковали (како то назива ауторка) „посуџајање”, а затим и „растакање” српског етнојезичког идентитета на посматраном ареалу. Тај процес десрбизације (односно десловенизације) косовскометохијске области, како истиче Митра Релџић, одвијао се у континуитету још од њеног османског запоседања, и то „на два начина: 1) физичким уклањањем српско-словенског корпуса (прогоном и убиствима) и 2) асимилацијом, односно албанизацијом као крајњим исходом исламизације становништва” (стр. 9).

Друго поглавље књиге је не само најобимније већ и тематски најразуђеније. Различите теме шест овде укључених научних чланака – „Српски језик на Косову и Метохији: слике страдања”; „Лексема *escort* у говору косовскометохијских Срба на размеђу миленијума”; „Иницијалне абривијатуре у косовскометохијској штампи на српском језику у првим годинама протектората”; „Српски језик у систему вербалних асоџиџаџа косовскометохијске славофоне популације”; „Српски језик и његови дијалекти на Косову и Метохији данас: стање и перспективе”; „О униште-

ном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на примеру сачуваног дела једне породичне архиве)” – обједињује то што су оне инициране животом српског становништва и његовог језика под западним протекторатом.

У следећем, трећем поглављу ауторка скреће пажњу на етнониме и лингвониме који су настајали у процесу „растакања” српског језика и српског националног идентитета, представљајући их кроз пет чланака са следећим насловима: „Од Арнаута до Косовара: етноними у функцији порицања идентитета косовскометохијских Срба од османског периода до данас”; „О нашихцима и језику нашинском (Настанак, етнолингвистички статус и перспективе појединих изолованих група на Балкану)”;

„Српски језик као *равачки* или *маџерњи* ораховачких Албанаца”; „Српски језик као *босански* у призренско-шарпланинској области”; „Горанци – од географске одреднице до етнонима”. У књизи се, такође, и то у засебном, четвртном поглављу, разматра и порекло и етноними Албанаца, при чему се овде нарочити акценат ставља на неважност доказивања исправности двају назива: *Албанци* и (или) *Шийџари* (како је уједно насловљен и једини чланак обухваћен датим поглављем).

Проблеми језичке политике и језичког планирања тема су наредног, петог поглавља у ком се кроз три садржана чланка разматрају: „Стање и перспективе српског језика на Косову и Метохији у светлу језичке политике”; „Учинци Бриселског споразума на плану статуса и корпуса српског језика”; „Црногорски језик’ на Косову и Метохији – још један изданак трију језичких политика”. Чињеница о потирању српског просторног идентитета у јужног покрајини, којим се ауторка бави у шестом поглављу, илустрована је двама конкретним примерима: (а) савременом косовско-метохијском ходонимијом, тј. српскојезичким ходонимима у северном и албанојезичким ходонимима у јужном делу подељене Косовске Митровице, у чланку „О савременим косовскометохијским ходонимима (социolingвистички аспект)”, и (б) ергонимијом северног дела поменутог града, у чланку „Раскорак између декларативне и стварне бриге за српски језик (на примеру ергонимије северног дела Косовске Митровице)”.

Седмо поглавље посвећено је карактеристикама комуникативног понашања славофоног становништва на косовскометохијском подручју, те језичким ставовима његовог најмлађег дела (у чланцима: „Неке особености комуникативног понашања славофоног становништва Косова и Метохије” и „Језички ставови деце на Косову и Метохији”), док је завршно, осмо поглавље усмерено ка идентитетском и аксиолошком преусмеравању српског друштва у контексту постмодерних кретања и глобализацијских процеса – које се одражава и на плану српског језика, а нарочито на стање и перспективе српског језика у јужној покрајини („Језичке манифестације распопућеног идентитета или грешке у самопоимању”; „Језички показатељи померања на плану аксиолошког погледа на свет”; „О језику (само)мржње у дискурсу одрођених космополита”;

„Стандардизација, локализација, асимилација – рефлекси савремене глобализације”; „Унификација и диференцијација у процесу глокализације (на примеру српског и других словенских језика)”).

Имајући у виду не само наведено већ и изразиту комплексност, актуелност, те (национални) значај проблематике, која се овде веома студиозно и са неприкосновеном научном и методолошком утемељеношћу обрађује, монографија *Идентитет и интелектуални српској језика на Косову и Метохији* ауторке Митре Рељић представља изузетно вредан, и те како неопходан и надасве објективан извор писане речи о нимало завидној судбини српског етнојезичког идентитета на простору Косова и Метохије у новијој историји.

Др Бранислава М. ДИЛПАРИЋ
Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност
branislava.dilparic@pr.ac.rs

РУСКА АВАНГАРДА КАО ВЕСНИК ВЕЧНОСТИ

Корнелија Ичин, *Бука руске авангарде*, Матица српска, Нови Сад 2022

Ове године, у издању Матице српске, објављена је књига Корнелије Ичин, редовног професора Филолошког факултета у Београду, дугогодишњег проучаваоца руског културног кода. *Бука руске авангарде*, наизглед скуп студија о најразличитијим темама, претвара се приликом читања у динамичан одраз руског експеримента XX века, у филозофско штиво енциклопедијског карактера. Двадесет пет погледа аутора на руску културу, смештених у двадесет пет текстова, нипошто не ограничавају читаоца већ, напротив, у духу предмета истраживања, превазилазе ма какву границу и откривају широке хоризонте који се стичу у вечности.

Окосницу књиге чини најобимније поглавље, под називом „Од неопримитивизма до конструктивизма”. Већ сам наслов сведочи о неопходности уплитања различитих аналитичких дискурса с циљем спознаје круцијалног принципа авангардног раздобља руске културе – уметничког синкретизма. Заумна реч, њено звучање, и неопримитивистички, лучистички, супрематистички цртеж сусрећу се у самописној књизи будућњана, схваћеној и створеној као артефакт. Проучавање уникатног уметничког објекта авангарде К. Ичин базира на два издања књиге А. Кручонића *Расјрс*, чија се исцрпна анализа даје кроз призму једног од кључних појмова футуриста – појма фактуре. У тексту „Питање фактуре: ’Распрс’